

LUYỆN TẬP VỀ CÁCH TRÁNH MỘT SỐ LOẠI LỖ LÔ GÍCH

(1 tiết)

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Nhận biết được một số loại lỗi lô gích.
- Biết cách tránh và sửa chữa những lỗi ấy khi nói và viết.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

Trong việc chữa lỗi về lô gích cũng như lỗi viết văn nói chung, GV cần khuyến khích HS tìm càng nhiều cách chữa lỗi càng tốt. Trong những cách chữa có thể chấp nhận được, nên chọn cách nào phù hợp nhất với ý định của người viết.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. GV hướng dẫn HS làm bài tập theo trình tự trong SGK.

2. Gợi ý giải bài tập

Bài tập 1

a) Những câu (1), (4), (6), (8) là đúng. Câu (1) trích từ Nguyễn Tuân – *Chữ người tử tù*; câu (4) : Anh Đức – *Đất*; câu (6) : Vũ Hạnh – *Bút máu*; câu (8) : Nguyễn Hồng – *Mợ Du*.

b) Những câu còn lại là câu sai.

– Ở câu (2), chính Dít, chứ không phải hai chân Dít, "ngồi sụp xuống trước mặt anh, đưa tay kéo tấm váy che kín cả gót chân". Nguyên văn của Nguyễn Trung Thành (*Rừng xà nu*) : *Dít đã ngồi sụp xuống trước mặt anh, hai chân xếp về một bên, đưa tay kéo tấm váy che kín cả gót chân.*

– Ở câu (3), chính chị, chứ không phải hai tay chị, "thế chân ông cụ". Nguyên văn của Ma Văn Kháng (*Mùa lá rụng trong vườn*) : *Chị liến thế chân ông cụ, hai tay nâng lên trước ngực.*

– Ở câu (5), chính hấn, chứ không phải tay áo hấn, "cười rồi lại ăn". Nguyên văn của Nam Cao (*Chí Phèo*) : *Hấn đưa tay áo quệt ngang một cái, quệt mũi, cười rồi lại ăn.*

– Ở câu (7), chính thằng bé, chứ không phải mắt thằng bé, "ôm chặt lấy bố". Nguyên văn của Nguyễn Công Hoan (*Tinh thần thể dục*) : *Thằng bé con nhắm nghiền mắt, ôm chặt lấy bố.*

Những câu sai ở bài tập này đều có một điểm chung : câu viết buộc người ta phải hiểu bộ phận của một người lại thực hiện một hành động, mà lẽ ra chính chủ thể của bộ phận ấy mới có khả năng làm điều đó.

Bài tập 2

a) Những câu (2), (5), (8) là đúng.

b) Những câu còn lại là câu sai.

– Câu (1) : *Tay* là của con măng xà, chứ không phải của chàng hiệp sĩ ! Cách chữa đề nghị : *Chàng hiệp sĩ tay vẫn cố ghì ngọn lao cắm vào con măng xà ; ác thú quấy mạnh thân mình, đập đuôi vào chàng.* Hoặc : *Con măng xà quấy mạnh, đập đuôi vào chàng hiệp sĩ trong khi tay chàng vẫn cố ghì ngọn lao đang cắm vào thân nó.*

– Câu (3) : *Vó* đây là của chàng hiệp sĩ, chứ không phải của con ngựa !
Cách chữa đề nghị : *Trong khi vó ngựa phi nhanh trên quãng đường đá, chàng hiệp sĩ ngoái nhìn về phía quê nhà.* Hoặc *Chàng hiệp sĩ phi nhanh trên quãng đường đá, mắt ngoái nhìn về phía quê nhà.*

– Câu (4) : *Đuôi* là của nó, chứ không phải của con lợn ! Cách chữa đề nghị :
Đuôi vung vẩy, miệng kêu ừ ừ, con lợn bị nó đẩy vào chuồng.

– Câu (6) : Ông lão có *đuôi* ! Cách chữa đề nghị : *Ông lão nhìn con chó đang vẫy đuôi lia lịa.* Hoặc : *Ông lão nhìn con chó, đuôi nó vẫy lia lịa.*

– Câu (7) : *Chân* và *mặt* ở đây là của ông bố ! Cách chữa đề nghị : *Bàn chân đã long ra, mặt đã nứt nẻ ; ông bố cố chữa lại cho con có cái bàn học lành lặn.* Hoặc : *Ông bố cố chữa lại cho con cái bàn học chân đã long, mặt đã nứt nẻ.*

Những câu sai ở bài tập này đều có một điểm chung : câu viết buộc người ta phải hiểu, bộ phận của một chủ thể lại thuộc về một chủ thể khác, trong khi lẽ ra không phải như vậy.

Bài tập 3

a) Những câu (2), (3), (7) là đúng.

b) Những câu còn lại là sai.

– Câu (1) : Nói *các loại động cơ nổ khác* tức là cho rằng động cơ gió là một loại động cơ nổ, một điều phi lí. Cách chữa đề nghị : *Động cơ gió không tốn nhiên liệu như các loại động cơ nổ.* Hoặc : *Động cơ gió không tốn nhiên liệu như các loại động cơ khác.* Xét về mặt lô gích, cả hai cách chữa đều chấp nhận được, nhưng ý của người viết là muốn so sánh động cơ gió với động cơ nổ, chứ không phải với động cơ nói chung, do đó nên chọn cách chữa thứ nhất.

– Câu (4) : Nói *một con dao mới khác* tức là cho con dao trước cũng là một con dao mới. Điều này mâu thuẫn với điều khẳng định của người viết : *Con dao này cũ và mẻ nhiều quá.* Cách chữa đề nghị : *bỏ từ khác.*

– Câu (5) : Nói *nhiều loại gia cầm khác* tức là cho cá là một loại gia cầm ! Cách chữa đề nghị : *bỏ từ khác.*

– Câu (6) : Viết như vậy tức là ngầm cho rằng *hê-rô-in* không phải là một loại ma túy. Cách chữa đề nghị : *Chúng ta cần có kế hoạch tỉ mỉ và cụ thể để chống nạn hê-rô-in và các loại ma túy khác.* Hoặc : *Chúng ta cần có kế hoạch*

tỉ mỉ và cụ thể để chống ma túy, đặc biệt là nạn hê-rô-in. Hay : Chúng ta cần có kế hoạch tỉ mỉ và cụ thể để chống ma túy nói chung và hê-rô-in nói riêng.

– Câu (8) : Viết như thế tức là ngầm cho rằng nhẫn, vòng đeo tay, dây chuyền, không phải là đồ trang sức ! Cách chữa đề nghị : *Nhẫn, vòng đeo tay, dây chuyền và các đồ trang sức khác lấp lánh trong chiếc hộp gỗ chạm trổ cầu kì.*

Khi x biểu thị một vật bị bao hàm trong y , thì ta có thể nói : x là một loại y . Trong các câu (1), (4), (5), từ *khác* là thừa, hơn nữa, không thể dùng được, vì về mặt lô gích, nó buộc người ta hiểu rằng khái niệm hữu quan này bao hàm khái niệm hữu quan kia (chẳng hạn, hiểu rằng động cơ gió là một loại động cơ nổ !), trong khi thực ra không phải như thế. Trái lại, trong các câu (6), (8) lại thiếu từ *khác* hay những từ ngữ khác để phân cấp các khái niệm vốn có quan hệ bao hàm song lại bị đối xử như những khái niệm ngang hàng (chẳng hạn, tội phạm bao hàm trộm cắp, ma túy, chứ không phải ngang hàng với những khái niệm này).

Bài tập 4

Những câu (3), (7), (8) là đúng.

Những câu còn lại là câu sai.

– Câu (1) : "Tám gương" được coi là mẫu mực để noi theo. Do đó, có thể có gương về đạo đức, chứ không thể có gương về tài năng, một phẩm chất có phần bẩm sinh. Cách chữa đề nghị : *bỏ và tài năng*. Hoặc : nếu muốn giữ ý "tài năng" thì phải viết lại, chẳng hạn : *Bác ấy đã rất có tài, lại còn là tám gương về đạo đức.*

– Câu (2) : Chỉ có thể nói *Quách Hoè tàn bạo, giáo hoạt không kém* khi thừa nhận Bao Công cũng tàn bạo, giáo hoạt, một điều trái với ý người viết. Thật ra, người viết chỉ muốn so sánh về mức độ. Do đó, có thể chữa : *Bao Công dũng cảm, thông minh bao nhiêu, thì Quách Hoè tàn bạo, giáo hoạt bấy nhiêu.*

– Câu (4) : Viết như thế nghĩa là sự kiện "úp cái mũ lên mặt" xảy ra trước sự kiện "nằm xuống đánh một giấc". Điều đó là phi lí trên thực tế. Cách chữa đề nghị : *Hắn nằm xuống, úp cái mũ lên mặt, đánh một giấc.*

– Câu (5) : Chí Phèo là con người, chứ hình ảnh không thể là con người. Cách chữa đề nghị : *bỏ hình ảnh.*

– Câu (6) : Lượng thì có thể nhiều hay ít, chứ không thể kéo dài. Cách chữa đề nghị : *bỏ từ lượng.*

IV – TÀI LIỆU THAM KHẢO

– Cao Xuân Hạo và các tác giả khác, *Lỗi ngữ pháp và cách khắc phục*, NXB Khoa học xã hội, H., 2002.

– Nguyễn Đức Dân, *Câu sai và câu mơ hồ*, Sđd.